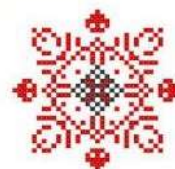
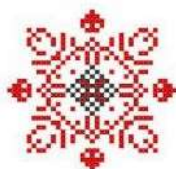

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Факультет початкової освіти та фізичної культури
Кафедра педагогіки та психології

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту
Кафедра практичної психології та педагогіки

Актуальні ідеї Василя Сухомлинського та Костянтина Ушинського в сучасному освітньому просторі

Збірник матеріалів педагогічних читань

26 листопада 2021 року

УДК 37.091.4 Сухомлинський (08)

А 44

Актуальні ідеї Василя Сухомлинського та Костянтина Ушинського в сучасному освітньому просторі: збірник матеріалів педагогічних читань (м. Луцьк, 26 лист. 2021 року, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради) / уклад. С. Марчук, С. Вдович. Луцьк – Львів, 2021. 334 с.

До збірки увійшли результати теоретичних і прикладних досліджень творчої спадщини видатних українських педагогів Василя Сухомлинського та Костянтина Ушинського. На засадах демократичних і гуманістичних положень видатних педагогів та традицій національної освіти актуалізовано сучасні проблеми психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

Адресується широкому колу педагогічної громадськості, усім тим, хто цікавиться шкільною освітою, психологією, педагогікою, професійною освітою.

Матеріали подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела.

Друкується за рішенням Вченої ради Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол № 4 від 24.11.2021)

Рецензенти:

Григорій ВАСЯНОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Яніна КАРЛІНСЬКА, кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Редакційна колегія:

Петро БОЙЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Роксолана СІРКО, доктор психологічних наук, доцент, полковник служби цивільного захисту, начальник кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності;

Сергій МАРЧУК, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Світлана ВДОВИЧ, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри практичної психології та педагогіки Навчально-наукового інституту психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2021
© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2021

ЗМІСТ

СТУДІЯ 1. ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ

Надія Антонюк Мистецтво виховання словом у педагогічній системі В. Сухомлинського	11
Наталія Бесарабчук Використання методу символічної синектики у процесі навчання дітей дошкільного віку переказу літературних творів В. Сухомлинського	14
Анна Біляк Виховання патріотичних почуттів дітей в ідеях В. Сухомлинського	16
Петро Бойчук Актуальність управлінських ідей В. Сухомлинського	19
Наталія Борбич В. Сухомлинський про соціалізацію дітей та підлітків	22
Людмила Борисюк Формування морально-естетичного ідеалу молоді в педагогічній спадщині Василя Сухомлинського	26
Дмитро Власюк Сучасні психологічні підходи до розумового розвитку (у світлі педагогічних ідей Василя Сухомлинського)	29
Станіслав Вознюк, Ірина Совтус Василь Сухомлинський – педагог-новатор і гуманіст	32
Надія Гавда Спадщина В. О. Сухомлинського в діяльності сучасного вихователя закладу дошкільної освіти	35
Ольга Галан, Юлія Луцюк «Філософія серця» та інші філософсько-педагогічні ідеї Василя Сухомлинського	38
Марина Гарчук В. О. Сухомлинський: стрічки життєвого переплетіння	41
Тетяна Герасимик-Чернова Моральне виховання у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського	44
Вікторія Гоюк Міркування Василя Сухомлинського про педагогічну майстерність учителя	47
Руслана Гусак Василь Сухомлинський про формування фінансової грамотності молодших школярів	50

Тетяна Дейна	
Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва В. Сухомлинського	53
Наталія Дмитренко	
Книга як засіб виховання особистості учнів початкової школи в педагогічній спадщині В. Сухомлинського	56
Наталія Загоровська	
Погляди В. Сухомлинського на сімейне виховання	59
Андрій Кальков	
В. Сухомлинський – послідовник давньоруських і народних традицій фізичного виховання особистості	62
Ірина Кліш	
Фізичне виховання дітей у педагогічній спадщині В. Сухомлинського ...	65
Ірина Ковальчук	
Актуальність порад В. Сухомлинського щодо формування академічної доброчесності	67
Зоряна Колдун	
Розумове виховання молодших школярів за В. Сухомлинським.....	70
Ярослав Корець	
Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського (короткий огляд праць)	73
Софія Михалевич	
Фізичне виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	77
Вікторія Музичук	
Василь Сухомлинський про важливість формування дитячого колективу	80
Ольга Наумчук	
Складові частини патріотичного виховання студентської молоді за Василем Сухомлинським	82
Марія Нечипорук	
Мотивація школярів до навчання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	85
Світлана Олексіюк	
Погляди Василя Сухомлинського щодо мотивації навчальної діяльності молодших школярів	87
Галина Панасюк	
Творча спадщина В. О. Сухомлинського	89
Віктор Пенько	
Інтуїтивна філософія Василя Сухомлинського: на прикладі праці «Народження громадянина»	91
Олена Поліщук	
Питання естетичного виховання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	95

Ірина Поронюк В. Сухомлинський про педагогічну психологію.....	98
Алла Романюк Патріотичне виховання підростаючого покоління у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	100
Анна Серeda Василь Сухомлинський про конфлікти в молодшому шкільному віці.....	102
Богдана Серединська Василь Сухомлинський про моральне виховання дітей молодшого шкільного віку	105
Софія Слива Формування здорового способу життя учнів за принципами Василя Сухомлинського	107
Ольга Тихонюк Важливість морального виховання у працях В. Сухомлинського	109
Вікторія Тишко Василь Сухомлинський про роль народної казки у формуванні моральної культури учнів	112
Михайло Ходак, Ганна Ходак Василь Сухомлинський про виховну силу слова рідної мови	114
Ірина Ющик Засоби активізації пізнавальної діяльності учнів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського	118
Іванна Ющук Формування культури мовлення педагога у творчій спадщині Василя Сухомлинського	120
Роман Яремко, Світлана Агапова Дидактичні погляди та методи навчання Василя Сухомлинського	122

СТУДІЯ 2. КОСТЯНТИН УШИНСЬКИЙ

Вікторія Арчибасова, Вікторія Ревака Розвиток ідеї народності виховання дітей і молоді у творчості К. Ушинського, Лесі Українки та М. Леонтовича	125
Ілля Білик, Євгеній Кадира Народність як ключовий принцип педагогіки Г. Сковороди, К. Ушинського, С. Русової	129
Ганна Буць Розвиток логічного мислення на уроках математики та у працях К. Д. Ушинського	133
Світлана Вдович Ідеї естетичного виховання у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського	135

прийомом, без порівняння не існує розуміння, а без розуміння не існує і міркування. З допомогою порівняння учні мають можливість знаходити спільні й відмінні ознаки у предметах і формулювати власні думки про них.

Логічну діяльність мислення К. Д. Ушинський поділяв на три ступені:

«Перша ступінь – предмети порівнюються самі безпосередньо; друга – посередником порівняння двох предметів є третій, більш менш знайомий предмет; третя ступінь – декілька проміжних предметів; але частіше я відчуваю подібність, а потім вже шукаємо посередників».

Важливу роль у формуванні логічного мислення К. Д. Ушинський надавав судженню. Свою думку він трактував так: все, про що ми говоримо та думаємо, безперечно є судженнями. «Всяка думка в нашій голові, всяка фраза, якщо тільки в ній є якийсь сенс, обов'язково неодмінно має в собі судження».

Список використаних джерел

1. https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/02_2010/rvivos.pdf
2. <https://naurok.com.ua/rozvitok-logichnogo-mislennya-na-urokah-matematiki-za-dopomogoyu-nestandardnih-zavdan-137617.html>
3. https://yroki.at.ua/load/dilimosja_dosvidom/dilimosja_dosvidom/rozvitok_logichnogo_mislennja_uchniv_na_urokakh_matematiki/86-1-0-392

УДК 37.015.31:7:37(092)Ушинський

Світлана Вдович,

доцент кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, м. Львів

Ідеї естетичного виховання у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського

Проблеми естетичного виховання майбутніх поколінь віддавна хвилювали як зарубіжних, так і вітчизняних філософів, педагогів і психологів. Значну увагу цьому питанню приділяв і видатний український педагог, правознавець, автор ідеї народності та рідномовного навчання як основних складових виховання дітей, педагогічної антропології, багатьох праць із теорії та історії педагогіки К. Д. Ушинський. Його погляди на естетичне виховання представлені у працях «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології», «Теоретичні проблеми виховання і освіти», а також у численних педагогічних статтях.

Як зазначає С. С. Марчук, «у своїй педагогічній системі К. Д. Ушинський утілював кращі риси передової громадської думки свого часу, прогресивної вітчизняної науки – гарячий патріотизм, гуманізм, демократизм, віру в людину та її невичерпні творчі можливості. Науковий спадок геніального українського педагога належить до загальної скарбниці світової культури і є національною гордістю нашого народу» [5, с. 4–5].

Педагогічна спадщина К. Д. Ушинського широко досліджена багатьма українськими науковцями (М. Я. Антонєць, І. М. Бакаленко, Л. Д. Березівська, Г. П. Васянович, І. В. Волошанська, М. М. Грищенко, Н. М. Дем'яненко, В. М. Довбня, Е. Ю. Дорошенко, О. М. Жаданова, Л. В. Задорожна, Н. І. Калита, І. П. Копачов, Ю. М. Корнейко, Г. С. Костюк, Ю. В. Кузьменко, О. І. Курак, Н. М. Литвиненко, С. С. Марчук, В. А. Мосіященко, В. В. Партола, О. Б. Петренко, Г. І. Приходько, О. Я. Савченко, Д. М. Скільський, О. В. Сухомлинська, Л. А. Фоміна та ін.). Погляди видатного педагога на естетичне виховання досліджували Т. В. Дорошенко, В. С. Вергунова, Р. О. Онопрієнко, І. М. Поліщук та ін.

Мета статті – вивчити ідеї естетичного виховання у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського.

Видатний педагог розумів виховання як цілеспрямований неперервний процес «управління особистістю» з метою підготовки її до життя і трудової діяльності, причому людина, на його думку, повинна бути розвинута гармонійно: «Виховання, удосконалюючись, може далеко розсунути межі людських сил: фізичних, розумових і моральних» [10, с. 39–40.]. А одна з найголовніших цілей виховання полягає в тому, щоб «підкорити сили і здібності нервового організму ясній свідомості та вільній волі людини» [1, с. 299]. Окрім цього, воно «не має навіть права створювати цілком завершені переконання, не має навіть права зазіхати на свободу душі людської» [2, с. 577]. Вчений наголошував також на неперервності виховання: «Виховання ... є лише підготовкою до самовиховання, а якщо виховання було добрим, то самовиховання буде продовжуватися все життя» [2, с. 602–603].

Виховання, на думку К. Д. Ушинського, має бути духовно-естетичним [2, с. 581], тобто, як бачимо, естетичне виховання тісно переплітається моральним, а також із фізичним і трудовим вихованням. Як зазначає Т. В. Дорошенко, в основі теорії естетичного виховання К. Д. Ушинського лежить принцип антропологізму: «Досліджуючи природу психічних явищ, К. Д. Ушинський приділяє багато уваги емоціям, почуттям, «відчуттям людини» в цілому й естетичним зокрема, вважаючи моральне галуззю естетичних почуттів. Завдяки цьому йому вдається пов'язати завдання естетичного виховання, а саме формування естетичних емоцій, сприймань і почуттів, естетичних уявлень і понять, з індивідуальним психічним розвитком людини» [3, с. 39–40].

Почуття, емоції, переживання посідають провідне місце в педагогічній системі К. Д. Ушинського: «...Людина більше людина в тому, як вона почуває, ніж у тому, як вона думає. Почування ..., а не думки, становлять осереддя психічного життя, і саме в їх утворенні має бачити вихователь свою головну мету» [8, с. 318]. Як зазначає Р. О. Онопрієнко, «К. Д. Ушинський виділяє естетичні почуття і переживання як вищу категорію людських якостей. Викликані прекрасним, вони залишають помітний слід у поглядах, поведінці, моральності людини» [6].

З раннього дитинства особистість вчиться розуміти емоції інших людей, завдяки емоційній сфері пізнає навколишній світ, формує власні цінності, вчиться також розуміти, усвідомлювати і виявляти власні емоції та почуття, а також керувати ними. Саме тому найсприятливішим віком для естетичного розвитку особистості є дитячий. Головні вихователі – це рідні дитини: батько і мати, які, використовуючи народну творчість (казки, народні пісні, прислів'я та приказки), природу, предмети побуту, дитячі ігри, формують її перші уявлення про красу навколишнього світу, про естетичне і потворне, добро і зло.

Естетичне виховання продовжується і під час навчання дитини у школі. Як відомо, на естетичний розвиток особистості впливає зміст навчання, саме тому вчитель має подбати про його зв'язок із реальним життям і забезпечити міжпредметні зв'язки. Як зазначав К. Д. Ушинський, у будь-якому предметі більше чи менше присутній естетичний елемент. Чинитиме математика, література чи будь-яка інша дисципліна вплив на естетичне виховання учнів, залежить в основному від викладача, який для цього повинен докласти певних зусиль, творчо підійти до викладання своєї дисципліни, викликати зацікавлення в учнів. Зміст одних предметів (наприклад, мова, література, культура) сам по собі естетичний, інші предмети (математика, фізика, хімія тощо) оперують поняттями, які мають безпосередній естетичний зміст. Можна розглядати пропорційність різноманітних прямокутників, гармонійні коливання, форми кристалів, типи математичних доведень, фізичні, хімічні та математичні формули, – у всіх цих випадках можна виявити красу і гармонію, тобто вияв естетичного. Пояснення нового природничо-наукового терміна й одночасне визначення в ньому естетичного елемента є одним зі способів розвитку пізнавальної активності учнів. Процес навчання набуває для них привабливих рис, абстрактний науковий термін стає зрозумілим. Усе це сприяє розвитку інтересу до самого предмета [8].

Однак найбільші можливості в естетичному вихованні дитини мають, за словами К. Д. Ушинського, «науки естетичні», які, передусім, розвивають естетичний смак. До них учений відносить читання художньої літератури, зокрема ознайомлення з поетичними і прозовими творами видатних поетів і письменників, опанування різноманітними мистецтвами, наприклад, образотворчим мистецтвом, архітектурою з історичними й естетичними поясненнями, музика та спів, у тому числі хорівий та ін. На думку К. Д. Ушинського, у школі слід запровадити пісню, яка «кілька окремих почуттів зливає в одне сильне почуття й кілька сердець в одне сильне почувуюче серце» [7, с. 49–50].

Отже, мистецтво неможливе без розвинутих почуттів та емоцій, воно ж і впливає на ці почуття. Тому саме через мистецтво, через художні образи, на думку видатного педагога, доцільно розвивати емоційну сферу особистості дитини. До естетичних наук К. Д. Ушинський відносить і короткий виклад природничих наук, що дозволить розвинути розум і розширити погляди на життя [2, с. 602]. Естетичні почуття викликає і споглядання природи, тому з раннього

віку слід акцентувати увагу дитини на красі природи, організовуючи екскурсії в поле, сад, ліс, у гай, до річки та проводячи там уроки.

Потужним засобом в естетичному розвитку особистості є праця. Тому естетичне виховання тісно переплітається з трудовим вихованням, що дозволяє у праці формувати почуття дитини. К. Д. Ушинський так писав із цього приводу: «Хто не відчув цілющого, відсвіжуючого впливу праці на почуття? Хто не відчував, як після важкої праці, яка довго відбирала всі сили людини, і небо здається яснішим, і сонце яскравішим, і люди добрішими? Як нічні примари від свіжого ранкового проміння, тікають від ясної і спокійної праці журба, нудьга, вередування, примхи – всі ці бичі нероб і романтичних героїв, що страждають звичайно високими стражданнями людей, яким нічого робити» [4, с. 68].

До естетичного виховання дітей батьки й педагоги мають бути належним чином підготовлені, адже вони виступають своєрідними провідниками дітей у світ прекрасного: «Естетично впливати безпосередньо на дітей – важко і треба дорослим давати естетичну освіту. Статуї, картини, природа впливають скоріше на дорослих, а вони вже вносять цей вплив у життя, в слова, в рухи тіла, в домашнє середовище, в одяг, у поводження з дітьми, – і вже в цій формі діти сприймають прекрасне» [9, с. 389–391].

Таким чином, К. Д. Ушинський значну увагу приділяв естетичному вихованню, яке завдяки розвитку емоційної сфери дитини покликане гармонійно розвинути і підготувати її до життя і трудової діяльності. Забезпечити це можуть досвідчені та належним чином підготовлені педагоги і батьки, поєднуючи естетичне виховання з інтелектуальним, моральним і трудовим, використовуючи найрізноманітніші форми (навчальні заняття, опанування різноманітними мистецтвами, дитяча гра, екскурсії на природі тощо) та засоби навчання.

Список використаних джерел

1. Архив К. Д. Ушинского. В 4 т. Т. 3: Материалы и варианты «Педагогической антропологии» К. Д. Ушинского / сост. В. Я. Струминский. М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1961. 534 с. URL : http://elib.gnpbu.ru/text/ushinsky_arhiv-yshinskogo_t3_1961/fs,1/
2. Архив К. Д. Ушинского. В 4 т. Т. 4: Ранние работы первого десятилетия научно-литературной деятельности К. Д. Ушинского (1846–1856 гг.) / сост. В. Я. Струминский. М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1962. 719 с. URL : http://elib.gnpbu.ru/text/ushinsky_arhiv-yshinskogo_t4_1962/fs,1/
3. Дорошенко Т. В. К. Д. Ушинський про виховання естетичних почуттів дитини. Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія : Пед. науки / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. М. О. Носко. Чернігів : ЧНПУ, 2013. Вип. 110. С. 39–42.
4. К. Д. Ушинський про сімейне виховання / Упор. О. Т. Губко. К.: Радянська школа, 1974. 152 с.
5. Марчук С. С. Ідеї фізичного виховання школярів у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2015. 264 с.
6. Онопрієнко Р. О. К. Д. Ушинський про виховання естетичних почуттів дитини. Педагогіка К. Д. Ушинського: історія та сьогодення : матеріали обласної науково-практичної конференції (15 травня 2014 року, м. Херсон) : у 2-х ч. Ч. 2 / за ред. Комінарець Т. В., Кузьменка В. В. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. 260 с.

7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2 т. / редкол.: В. М. Столетов та ін. ; пер. з рос. Т. 2 : Проблеми російської школи. К. : Рад. школа, 1983. 359 с.
8. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. Т. 1. К. : Рад. шк., 1983. С. 192–471.
9. Ушинський К. Д. Твори. В 6 т. Т. 6. К. : Рад. шк., 1955. 616 с.
10. Ушинський К. Д. Теоретичні проблеми виховання і освіти. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. К. : Рад. шк., 1983. Т. 1 : Теоретичні проблеми педагогіки. С. 9–192.

УДК 37.091.4 Ушинський:378.147.011.3–051

Юлія Гнатенко,

студентка 2-В курсу спеціальності 013 Початкова освіта Луцького педагогічного фахового коледжу, м. Луцьк

Науковий керівник – Наталія Нарихнюк

Погляди К. Д. Ушинського на навчально-виховний процес у школі та підготовку вчителя до його реалізації

Розбудова України як суверенної держави пов'язане з вирішенням цілого ряду актуальних проблем, серед яких чільне місце належить вихованню молодого покоління. Зв'язок виховання з життям народу повинен здійснюватися, насамперед, на основі підготовки дитини до трудової діяльності, на основі виховання в дітей поваги до праці й трудового народу, який є творцем матеріальних і духовних цінностей.

Вільна праця потрібна людині сама по собі, для розвитку в ній почуття людської гідності. Багатство, відсутність праці діє руйнівню не тільки на моральність, але навіть і на щастя суспільства. Праця, по-перше, є основою і засобом людського існування і, по-друге, вона є джерелом фізичного, розумового і морального вдосконалення людини. Ось чому виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати до праці.

Проте людина скоро забуває, що саме праці вона була зобов'язана хвилинами високих насолод, і неохоче залишає їх для нової праці. Вона нібито не знає незмінного психологічного закону, що насолоди, якщо вони не супроводяться працею, не тільки швидко втрачають свою ціну, але також швидко спустошують серце людини й відбирають у неї одне по одному всі її найкращі якості.

І тому, виховання дітей та молоді неможливе без опори на педагогічні ідеї видатних педагогів. Серед плеяди педагогів ХІХ ст. вирізняється Костянтин Дмитрович Ушинський. Костянтин Дмитрович Ушинський – видатний педагог, який зробив значний внесок в розвиток теорії навчання і виховання.

Але ніхто не має права судити про достоїнства і вади народу лише на підставі власних понять про якість людини, втискуючи ідею народності у вузькі

Наукове видання

**Актуальні ідеї Василя Сухомлинського
та Костянтина Ушинського
в сучасному освітньому просторі**

Збірник матеріалів педагогічних читань
26.11.2021

Верстка – Сергій МАРЧУК, Світлана ВДОВИЧ

Підписано до друку 26.11.2021. Формат 60x84 1/16.
Ум. друк. арк. 20,5. Зам. № 216. Тираж 100 прим.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Друк ПП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 63
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛН № 31 від 04.02.2004 р.

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності